

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manja Gyergyek

**Guantanamo: med preteklo vojaško bazo, trenutnim zaporom in
negotovo prihodnostjo**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Manja Gyergyek

Mentor: doc. dr. Vladimir Prebilič

Somentor: asist. dr. Uroš Svete

**Guantanamo: med preteklo vojaško bazo, trenutnim zaporom in
negotovo prihodnostjo**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2009

*Nevednost je boljša kot zmota; bližnji je resnici
človek, ki ničesar ne verjame, kot tisti, ki
verjame, kar je zmotno.*

Thomas Jefferson

ZAHVALA

*Iskreno se zahvaljujem svojemu mentorju doc. Dr. Vladimirju Prebiliču in
somentorju asist. Dr. Urušu Svetetu za vso pomoč in nasvete pri izdelavi
diplomske naloge.*

*Hvala tudi mami in očetu, sta moja največja podpora in brez vaju danes ne
bi stala na točki, kjer stojim zdaj.*

*Posebna zahvala gre tudi prijateljici Niki Djordjević za vse vzpodbudne
besede, ter vsem ostalim, ki so mi kakor koli pomagali, me
vzpodbujali in verjeli vame.*

GUANTANAMO: MED PRETEKLO VOJAŠKO BAZO, TRENUTNIM ZAPOROM IN NEGOTOVO PRIHODNOSTJO

Guantanamo je danes ena izmed besed, ki se izreče zelo pogosto. Njegova zgodovina je pestra že iz razloga, ker je povezana z Ameriko. Decembra 1903 so ZDA najele 45 kvadratnih milj ozemlja in vode za uporabo pri izkopavanju premoga. Pogodba je bila potrjena leta 1934, ko sta se Kuba in ZDA dogovorile, da se bodo Kuba in njeni trgovinski partnerji lahko svobodno gibali na tem območje v zameno za plačilo 2000\$, danes 4085\$ ter pod pogojem, da se morata za prekinitev sporazuma strinjati obe državi. Terorizem in napad na ZDA 11. septembra 2001 sta povzročila spremembo ameriške strategije boja proti terorizmu in tako povzročil preobrazbo vojaške baze v zapor. Od leta 2002 pojmujeemo Guantanamo kot zapor za ljudi, ki jih Američani smatrajo za osumljence terorizma; ti so predvsem iz Afganistana in iz Iraka. Danes je ta strategija kritizirana s strani mnogih, zato se ameriški predsednik Barac Obama zavzema za novo strategijo. Do januarja 2010 namerava zapreti taborišče za osumljene teroriste.

***Ključne besede:** Guantanamo, vojaško oporišče, zapor, terorizem, vojni ujetniki.*

GUANTANAMO BAY: DURING THE PAST MILITARY BASE, PRISON AND UNCERTAIN CURRENT FUTURE

Guantanamo is one of those words we hear quite a lot lately. Its history is very colourful, especially because it is related to the USA. In December 1903, the United States leased the 45 square miles of land and water for use as a coaling station. A treaty reaffirmed the lease in 1934 granting Cuba and her trading partners' free access through the bay, payment of \$2,000 in gold per year, equating to \$4,085 today, and a requirement that both the U.S. and Cuba must mutually consent to terminate the lease. The terrorists' attacks in 2001 changed the American strategy and they have turned a military base into a prison. From 2002 we see Guantanamo as a prison where suspects of terrorist acts from Afghanistan and Irak are sent to. Today this politics is criticized by many, president Barack Obama is changing it to a new strategy. By January 2010 he intends to close the infamous camp for suspected terrorists.

Key words: *Guantanamo Bay, military base, prison, terrorism, prisoners of war.*

KAZALO

Seznam kratic	6
1 UVOD	7
1.1 Metodološko hipotetični okvir	8
1.1.1 Cilji in pomen naloge	8
1.1.2 Hipoteze	9
1.2 Raziskovalne metode	9
1.3 Struktura diplomskega dela	10
1.4 Razlaga osnovnih pojmov analize	10
1.4.1 Opredelitev pojma TERORIZEM	10
1.4.2 Opredelitev pojma VOJAŠKA BAZA	11
1.4.3 Opredelitev pojma ZAPOR	12
1.4.4 Opredelitev pojma VOJNI UJETNIK	12
2 VOJAŠKA BAZA GUANTANAMO.....	14
2.1 Poglobitev odnosov med ZDA in Kubo leta 1898 in ustanovitev ameriške vojaške baze na Kubi	14
2.2 Pravni status vojaške baze Guantanamo	14
2.3 Zaostritev odnosov med ZDA in Kubo v šestdesetih letih in neuspela invazija na Prašičji zaliv	17
2.3.1 Operacija <i>Mongoose</i>	18
3 ZAPOR GUANTANAMO.....	20
3.1 Preobrazba iz vojaške baze v zapor	20
3.2 Napoved vojne ZDA proti terorizmu po 11. septembru in zapor Guantanamo	22
3.3 Vloga zapora Guantanamo	23
3.4 Ženevske konvencije in Guantanamo Bay	24
3.4.1 Talibaniski ujetniki kot vojni ujetniki	24
3.4.2 Pripadniki Al Kaide kot vojni ujetniki	27
3.6 Postopki ravnanja z zaporniki v Guantanamo Bayu	28
4 GUANTANAMO DANES	31
4.1 Javno mnenje Američanov	31
4.2 Prihodnost zapora in zapornikov Guantanamo	31
5 SKLEP	33
6 LITERATURA	34

Seznam kratic

- CIA** – Central Intelligence Agency (*Osrednja obveščevalna agencija*)
- EU** – European Union (*Evropska unija*)
- HRW** – Human Rights Watch (*Ameriška organizacija za zaščito človekovih pravic*)
- ICRC** – International Comity of Red Cross (*Mednarodni komite Rdečega križa*)
- OAS** – Organization of American States (*Organizacija ameriških držav*)
- OZN** – Organizacija združenih narodov (*Organisation of the United Nations*)
- SZ** – Sovjetska zveza (*Soviet Union*)
- ZDA** – Združene države Amerike (*United States of America*)
- ŽK** – Ženevske konvencije (*Geneva Conventions*)

1 UVOD

Vsaka država se sooča z lastno zgodovino, lastnimi problemi in postaja vse bolj odvisna od drugih. S tem, ko se odreče delu suverenosti, se odreče tudi delu zgodovine in tistemu, kar jo dela drugačno. Kuba je največji otok v Karibskem morju, v tem delu sveta je tako zgodovinsko kakor kulturno gledano zelo privlačna za turiste, tudi v medijih jo obdajajo predvsem pozitivne oznake. Velika večina ljudi pozna Kubo po njenem diktatorju Fidelu Castru, po plesu salse ter po svetovno znanih cigarah. Tisti, ki pa spremljajo vojaško - politično stanje v državi, bi omenili še Prašičji zaliv in zloglasno ameriško vojaško bazo Guantanamo.

Kot del, ki povezuje Srednjo in Severno Ameriko igra veliko strateško vlogo, katero Kuba dobro izkorišča in brani. Ko se je odrekla oziroma dala v najem svoj del ozemlja Ameriki, kjer je nastala vojaška baza, verjetno ni nikoli pričakovala, da se bo izteklo kot se je. Ta del najemnega ozemlja je postalajal čedalje bolj prepoznaven po celem svetu. Ko se je pripetil 11. septembra teroristični napad na ZDA, je zavladata panika, jeza in želja po maščevanju, zato javnost ni pričakovala drugega, kot ustanovitev zapora za izpraševanje »nasprotnikov«, in ta zapor je nastal iz ameriške vojaške baze Guantanamo. Lahko bi rekli, da je danes to eden najbolj medijsko spoznavnih vojaških zaporov na svetu. Celice v njem so se začele polniti z ujetniki, ki naj bi bili pripadniki Al Kaide in talibanov ter osumljenci terorističnih dejanj iz Iraka in drugih držav. Ravnanje z njimi je postalo okrutno, maščevalno in ponižujoče. Američani so bili za izpolnjevanje nalog pripravljani narediti vse. Želeli so informacije, ki bi lahko opravičile njihovo ravnanje. Amerika je tako začela po njenem mnenju »opravičeno vojno proti terorizmu«. Kljub temu ne bodo izginili vsi »madeži« početja ZDA, tako v preteklosti kot v današnjem času, ki so povezani Guantanamom.

S politiko, ki so jo ZDA sprejele v odnosu do ujetnikov, se je v mednarodni skupnosti začela razprava o njihovem pravnem položaju. Ameriške oblasti so sprejele odločitev, da ujetnikom ne bodo podelile statusa vojnega ujetnika, kot to predvideva Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki iz leta 1949. Odločitev je sprožila veliko kritik številnih vlad, avtoritete s področja humanitarnega prava Mednarodnega odbora rdečega križa, mednarodnih nevladnih organizacij s področja človekovih pravic kot sta Amnesty International in Human Rights

Watch ter številnih pravnih strokovnjakov. Kljub ostrim kritikam pa se ameriška politika do ujetnikov od začetnih zametkov do končne podobe praktično ni spremenila.

V diplomskem delu bom prikazala razvoj vojaške baze in zapora, kakšne posledice je pustil 11. september, kako se je razvijal in kako spreminjal. Gre za poseben pravni primer, ki je kot ostali pravni procesi dolg in poln finančnih posledic. Vsako življenje piše svojo zgodbo, tako bom predstavila tudi eno izmed njih. Ne glede na to kakšna dejanja so ljudje sposobni izvesti, so še vedno ljudje in pomembno je, da se jih tako tudi obravnava; človeško in v skladu z zakoni.

Na koncu se bom dotaknila prihodnosti zapora, kakšni in kako obsežni so bili in bodo ukrepi, in kaj meni javnost na vse to. Posledice dejanj v takem zaporu so velike in daljnosežne ter segajo veliko dlje, kot si mislimo. To je le del zgodbe, ki bo razkrita šele po razkritju tajnih podatkov obveščevalnih služb in Pentagona.

1.1 Metodološko hipotetični okvir

1.1.1 Cilji in pomen naloge

Glavni cilj diplomskega dela je prikazati zgodovinsko – vojaški vidik Guantanamo, s poudarkom na vzrokih preobrazbe iz vojaške baze v zapor. Prikazala bom vlogo zapora in na kratko opisala dogajanje v njem. Veliko pozornosti bom posvetila tudi vojnim ujetnikom v zaporu, saj je danes to ena izmed najbolj medijsko izpostavljenih tem. Na koncu se bom osredotočila še na strateški vidik, oziroma prihodnost Guantanamo v smeri zaprtja ali nezaprtja baze, posledice prvega in drugega dejanja ter na odzive javnosti.

Moj namen je torej ugotoviti preteklost in sedanost ameriške vojaške baze v zalivu Guantanamo na Kubi. Časovno perspektivo bom zajela od časa, ko je bila ameriška vojaška baza ustanovljena ter vse do njene današnje negotove prihodnosti. Analizirala bom tri obdobja Guantanamo. Opisala bom, zakaj je nastala na Kubi ameriška vojaška baza Guantanamo, zakaj se je spremenila po terorističnem napadu na Ameriko leta 2001 v zapor, ter kaj se dogaja z zaporom danes.

1.1.2 Hipoteze

V nalogi bom potrdila oziroma zavrnila dve hipotezi:

H1: Zaradi strateške lege se je namen ameriške vojaške baze na Kubi spremenil, ker ta ne predstavlja bistvene vojaške grožnje. Razlog za preoblikovanje vojaške baze v zapor je lega izven ozemlja ZDA ter odmaknjenost od oči svetovne javnosti.

H2: Ameriška strategija zapiranja terorističnih osumljencev v zapor Guantanamo, ne bo prinesla željenih učinkov, kajti takšna dejanja so vzrok za čedalje večje nasprotovanje javnosti in vplivajo na protiameriško razpoloženje.

1.2 Raziskovalne metode

Podatke sem črpala iz primarnih virov (resolucije, pogodbe, govori) in sekundarnih (knjige, članki). Z vsakim novim dokumentom ali analizo besedil različnih avtorjev je primer Guantanamo postajal bolj zapleten in težje obvladljiv. Ker nam že sam naslov diplomskega dela pove, da bo zajeto celo »življenje« Guantanamo, sem pri analizi skušala predstaviti, kako so se vrstili dogodki, povezani v zvezi z Guantanamom.

V osrednjem delu (zapor Guantanamo) sem se zaradi omejenega obsega dotaknila le pomembnejših opredelitev (npr. vloga zapora, vojni ujetniki v Guantanamu ter Ženevska konvencija o ravnanju z vojnimi ujetniki 1949). Členov podrobneje nisem navajala in analizirala, ampak sem se osredotočila le na vprašanje ali so ujetniki v Guantanamo opravičeni do statusa vojnega ujetnika ali ne. Lahko bi se tudi dotaknila številnih zgodb in dogajanj v zaporu, a bi pri tako težavnem primeru, kot je Guantanamo njihova analiza močno preseгла obseg tega dela.

Če povzamem bodo moje raziskovalne metode, ki sem jih pri nalogi uporabila:

- analiza in interpretacija primarnih virov (predvsem dokumentov),
- analiza in interpretacija sekundarnih virov (knjige, članki, internetni viri),
- zgodovinska metoda in
- opisna metoda.

1.3 Struktura diplomskega dela

Diplomsko delo je sestavljeno iz uvoda z metodološko-hipotetičnim okvirjem, opredelitvijo temeljnih pojmov, analize predmeta in cilja preučevanja.

Drugi del sem razdelila na tri poglavja. V prvem sem opisala zgodovinsko vojaški vidik vojaške baze Guantanamo (kot prvo obdobje), v drugem preobrazbo v zapor, kjer sem vključila vlogo zapora in na kratko opisala dogajanje v njem (kot drugo obdobje), v tretjem poglavju pa sem se ukvarjala z negotovo prihodnostjo Guantanama (kot tretje obdobje). V zaključku sem predstavila rezultate hipotez.

1.4 Razlaga osnovnih pojmov analize

To poglavje je namenjeno opredelitvi temeljnih pojmov, na katere se bom osredotočila skozi celotno diplomsko delo in bodo tudi največkrat omenjeni. V diplomskem delu bo veliko govora o vojaški bazi in zaporu (Guantanamo), terorizmu in vojnih ujetnikih.

1.4.1 Opredelitev pojma TERORIZEM

Univerzalne definicije terorizma ni. Na vprašanje, kaj je terorizem, je mogoče odgovoriti na več načinov. Kaj posamezna definicija obsega, pa je predvsem odvisno od stališča oziroma vidika, s katerega se je preučeval pojav terorizma. Kljub vsem različnim definicijam, ki se pojavljajo v svetu, ima danes beseda terorizem, predvsem v Zahodnem svetu vedno negativen pomen, v kakršnikoli zvezi jo uporabljamo.

Ministrstvo za obrambo ZDA terorizem definira kot nelegalno uporabo ali grožnjo z uporabo sile ali nasilja proti posameznikom ali lastnini za ustrahovanje in prisilo vlad in družb, pogosto, da bi dosegli politične, verske ali ideološke cilje (Martin 2006, 47).

Prezelj (2006, 20) opredeljuje terorizem kot načrtovanje, organiziranje, izvajanje in podpiranje nasilnih dejavnosti, večinoma proti nedolžnim civilnim ciljem v smeri doseganja določenih političnih ciljev (predvsem v smeri vplivanja na vlade, da sprejmejo določen ukrepe). K terorizmu lahko uvrstimo že same grožnje s terorizmom. Terorizem je v vsakem primeru izraz ekstremizma, ki pomeni ideologijo maksimiranja uresničitve lastnih ciljev brez oziranja na mnenje večine.

Organizacija združenih narodov (OZN) nima skupne definicije terorizma, najpogosteje pa se uporablja Akademska konsenzualna definicija Združenih narodov, ki jo je predlagal Schmid:

"Terorizem je nelagodje vzbujajoča metoda ponavljajočega se nasilnega dejanja, ki jo uporabljajo (pol-) prikriti posamezni, skupinski ali državni akterji iz posebnih, kriminalnih ali političnih razlogov, pri čemer, - v nasprotju z atentati, neposredne tarče nasilja niso glavne tarče. Človeške žrtve nasilja so načeloma izbrane naključno (priložnostne tarče) ali pa selektivno (predstavniki ali simbolične tarče) izmed ciljnega prebivalstva in služijo kot proizvajalci sporočil. Na grožnjah in nasilju osnovani komunikacijski procesi med teroristi (organizacijami), žrtvami in glavnimi tarčami so uporabljeni za manipuliranje glavne tarče (občestva), tako da jih spremenijo v tarčo terorja, tarčo zahtev ali tarčo pozornosti, odvisno od tega, ali prvenstveno želijo ustrahovanje, prisilo ali propagando" (Smolej 2003, 54).

Evropska unija (EU) je v okviru Sveta EU (EU Council), po napadu 11. septembra 2001, sprejela skupno definicijo, po kateri lahko terorizem izvaja posameznik ali skupina nasproti državi ali državam, ljudem in institucijam. Namen teh dejanj je uničenje ali ogrožanje njihovega družbenega, političnega in ekonomskega sistema (Anžič 2002, 460).

»Evropska« definicija terorizma (Council Framework Decision on combating Terrorism), ki jo je sprejel Svet EU 13. 6. 2002, je zajeta v Okvirni odločitvi Sveta o boju proti terorizmu in ločeno opredeljuje kazniva dejanja terorizma (1. člen), kazniva dejanja, povezana s terorističnimi skupinami (2. člen) in kazniva dejanja, povezana s teroristično dejavnostjo (3. člen). V 4. členu določa, da mora biti spodbujanje, pomoč ali namen storitve kaznivih dejanj iz 1., 2. in 3. člena ustrezno kaznovano (Europa 2009).

1.4.2 Opredelitev pojma VOJAŠKA BAZA

Vojaška baza je območje na kopnem ali na kopnem in morju, katere namen je omogočiti koncentracijo in izvajanje vojaških in bojnih dejavnosti v vseh zvrsteh oboroženih sil. V ožjem smislu se uporablja izraz vojaška baza kot skupni naziv za kakršnokoli podporo delovanja drugih večjih vojaških kontingentov. Vojaško bazo poleg območja, ki ga pokriva, predstavlja tudi osebje, ki je lahko civilno in vojaško. Civilno osebje največkrat skrbi za

nemoteno delovanje, oskrbo in podporo vojaške baze. Število civilnega osebja vojaške baze je v tesni korelaciji z njeno namembnostjo.

Vojaške baze, ki so namenjene opazovanju in drugemu informacijskemu delu, imajo veliko večje število civilnega osebja, kot npr.: pomorske vojaške baze. Vojaška baza je določena v treh različnih okvirih. V prvem je definirana kot območje ali lokacija, iz katere se izvajajo, načrtujejo in podpirajo bojne operacije.

V drugem predstavlja območje ali lokacijo, kjer se nahajajo objekti ter vsa potrebna sredstva za logistično podporo in vzdrževanje. Medtem ko navedena okvira predstavljata vojaško bazo kot obči termin, ne glede na zvrst oboroženih sil, ki jo uporablja, pa tretji okvir opredeljuje posamezno vrsto vojaške baze, ki je v zvrsti mornarice in vojaškega letalstva nepogrešljiva. V tem primeru je vojaška baza objekt, kjer so nameščena bojna letala in bojne ladje, kamor se po vsaki opravljeni operaciji (bojni ali zgolj vaji) tudi vračajo (Prebilič 2002, 445).

1.4.3 Opredelitev pojma ZAPOR

Zapor pomeni odvzem prostosti v različnem trajanju; je vrsta kazenskega poboljševalnega zavoda (Leksikon SOVA 2006, 1233).

1.4.4 Opredelitev pojma VOJNI UJETNIK

Vojni ujetnik je nekdo, ki te poskuša umoriti a mu ne uspe, potem pa te prosi, da ga ti ne usmrtiš (Sir Winston Churchill) (Bowyer 2002, 236).

Po 3. Ženevski konvenciji o vojnih ujetnikih iz leta 1949 so vojni ujetniki osebe, ki pripadajo eni od kategorij (International Comity of Red Cross 2009):

- Pripadniki oboroženih sil strani v spopadu in pripadniki milice in prostovoljnih enot, ki so del oboroženih sil.
- Pripadniki drugih milic in drugih prostovoljnih enot, vključno tudi pripadniki organiziranih odporiških gibanj, morajo pa izpolnjevati naslednje pogoje:
 - da jih vodi oseba, ki je za svoje podrejene odgovorna,
 - da imajo določen razpoznavni znak, ki je od daleč opazen,
 - da odkrito nosijo orožje in
 - da pri vodenju svojih operacij upoštevajo vojaške zakone in običaje.

- Pripadniki rednih oboroženih sil, ki priznavajo pripadnost vladi ali oblasti, ki je ne priznava sila, ki je zajeva vojne ujetnike.
- Osebe, ki spremljajo oborožene sile, čeprav niso neposredno v njihovi sestavi (člani posadk vojaških letal, vojni dopisniki, oskrbovalci zalog...).
- Člani posadk, poveljniki, posadka civilnega letalstva strani v spopadu, ki na podlagi drugih določb mednarodnega prava ne uživajo ugodnejših postopkov.
- Prebivalstvo nezasedenega ozemlja, ki se zaradi približevanja sovražnika z orožjem prostovoljno upre sovražnikovemu vdoru in se ne organizira kot redna oborožena sila, če odkrito nosi orožje in spoštuje vojne zakone in običaje.

2 VOJAŠKA BAZA GUANTANAMO

2.1 Poglobitev odnosov med ZDA in Kubo leta 1898 in ustanovitev ameriške vojaške baze na Kubi

Odnosi med Kubo in ZDA so se poglobili leta 1898, ko so ZDA po razstrelivi ameriške bojne ladje Maine v havanskem zalivu priskočile Kubi na pomoč proti Špancem. V času imperializma so ZDA ustanovile na Kubi vojaško bazo, ki ostaja pod njihovim nadzorom še danes.

Baza Guantanamo je torej nastala leta 1898, ko so ZDA po zmagi nad Španijo v **špansko-ameriški vojni**¹ prevzele nadzor nad Kubo. Takratno zmago v boju proti španskemu kolonializmu, ki se je okrepil v drugi polovici 19. stoletja, je kubansko ljudstvo doseglo s pomočjo **ekspedicijskih sil**² ZDA leta 1898 (Švanjcer 1998, 439).

Španci so se povsem umaknili s Kube. Ameriška vojaška oblast je vodila Kubo do leta 1902. Leta 1901 je Kuba sprejela ustavo, ki ZDA s posebnim amandmajem (**Platt Amendment**)³ daje pravico vmešavanja v kubanske zadeve. ZDA sklene leta 1903 s Kubo tudi poseben dogovor, ki daje zaliv v Guantanamo v stalni najem ameriški mornarici (Calvocoressi 2001, 693).

2.2 Pravni status vojaške baze Guantanamo

Na splošno je pravni status vojaške baze določen v mednarodni pogodbi med uporabnikom baze in državo gostiteljico. Uporabnik vrši popolno ozemeljsko suverenost v pristaniščih, mestih in na letališčih oziroma kjerkoli vojaška baza leži. Glede ustanavljanja vojaške baze

¹ **Špansko-ameriška vojna**; je bil oborožen vojaški spopad med Španijo in Združenimi državami Amerike, ki je potekal med aprilom in avgustom leta 1898, glede vprašanja dekolonizacije španskih ozemelj v Srednji Ameriki in Tihem oceanu (Wikipedia.org 2009).

² **Ekspedicijske sile**; vojaške sile neke države, ki jih je mogoče hitro napotiti na tuje ozemlje. So usklajeno in skupaj usposobljene, opremljene, sposobne dolgotrajne oskrbe in so aktivne na celotnem spektru vojaških operacij, od nizko intenzivnih operacij do obsežnejšega bojevanja (Slovartujk.net 2009).

³ **Platt Amendment**; je leta 1901 sestavil takratni ameriški vojni minister Root. Z njim so se uredile razmere za umik ameriških oboroženih sil s Kube. Kuba se je s sprejemom zavezala, da svojega ozemlja ne bo dajala v uporabo nobeni drugi državi, razen ZDA, ter da se ne bo zadolževala v tujini. ZDA so z amandmajem dobile pravico do intervencije na Kubi. Plattov amandma, ki je definiral odnose med Kubo in ZDA do leta 1934, je Kuba morala leta 1901 vključiti v svojo ustavo (Halsall 1998).

veljajo splošna mednarodna načela, ki jasno narekujejo državi gostiteljici izdajo dovoljenja postavitev baze na svojem ozemlju, nad katerim ima ozemeljsko suverenost. To načelo ostaja v veljavi tako v miru, kot tudi v času oboroženega spopada. Glavni pravni viri, ki določajo mednarodnopravni status Guantanama, so (Zagorac 2004, 151):

- priloga k kubanski ustavi z dne 12. junija 1901,
- sporazum o najemu ozemelj na Kubi s strani ZDA za pristanišča za nakladanje premoga in mornariška pristanišča z dne 13. februarja 1903,
- pogodba o odnosu s Kubo z dne 22. maja 1903 in kasneje
- pogodba o razveljavitvi pogodbe o odnosu s Kubo iz leta 1903 z dne 29. maja 1934.

Kot sem že omenila v prejšnjem poglavju, lahko začetek zgodbe o Guantanamu postavimo v leto 1895, ko si kubansko ljudstvo začne odkrito prizadevati za osvoboditev izpod španske kolonialne nadoblasti in za doseg samostojnosti ter neodvisnosti. V dogajanje posežejo ZDA in tri leta pozneje po špansko-ameriški vojni ZDA dosežejo, da se je Španija odpovedala ozemeljskim zahtevam do Kube in do nekaterih drugih ozemelj. Špansko nadoblast je zamenjala ameriška, ki pa jo je bila pripravljena izročiti kubanskemu ljudstvu le pod določenimi pogoji. Te je ameriški kongres v osmih točkah določil 2. marca 1901, in sicer v pooblastilu predsedniku, da prepusti »oblast in nadzor nad kubanskim otokom njegovemu ljudstvu«. Glede na vsebino teh osmih točk je dejanska oblast ostala v Washingtonu.

Pod pritiskom ZDA je Kuba morala 12. junija 1901 te točke sprejeti kot prilogo k svoji ustavi in jih tako povzdigniti na ustavnopravno raven. Tako je ta priloga k ustavi postala prvi pomemben pravni vir za določanje statusa Guantanama. Med drugim se je v tretji točki Kuba morala strinjati, da »ZDA lahko izvajajo pravico do posega z namenom ohranitve kubanske neodvisnosti in vzdrževanja oblasti, ki je primerna za zaščito življenja, lastnine in svobode posameznikov«. Ta določba je Kubo najbolj motila, saj je najbolj neposredno posegala v njeno suverenost. Poleg tega so jo ZDA tudi s pridom uporabljale. Prvi poseg ZDA na otok je potekal od leta 1906 do 1909, nato so ameriški vojaki zopet prišli na otok za nekaj tednov leta 1912, med prvo svetovno vojno pa so se na otoku tudi urili. Ti posegi so pomembni, ker so vodili v naraščajoče nezadovoljstvo Kubancev, kar je pripeljalo do sprejetja novega sporazuma (Zagorac 2004, 152).

V povezavi z Guantanamo je najpomembnejša sedma točka priloge k ustavi iz leta 1901: *»Vlada Kube bo Združenim državam, da bi jim omogočila ohranjati neodvisnost Kube in varovati njeno ljudstvo, prav tako pa tudi za njihovo lastno obrambo prodala ali dala v najem zemljo, ki je potrebna za pristanišča in za nakladanje premoga ali mornariška pristanišča, na natanko določenih krajih, o katerih se dogovori s predsednikom Združenih držav.«*

Določbe teh točk, ki jih je sprejel kongres in jih je morala Kuba sprejeti kot prilogo k svoji ustavi, so bile utrjene tudi z dvostransko pogodbo o odnosu s Kubo z dne 22. maja 1903, katere besedilo je povsem enako sprejetim točkam in velja za drugi pomemben pravni vir za določitev statusa Guantanamo. Določbe te pogodbe, ki zadevajo status Guantanamo, so bile operacionalizirane s sporazumom o najemu ozemelj na Kubi s strani ZDA za pristanišča za nakladanje premoga in mornariška pristanišča. Bistvena določba sporazuma o najemu, ki določa mednarodno-pravni status najetih ozemelj, je v njegovem 3. členu:

Medtem ko na eni strani Združene države priznavajo nadaljevanje dokončne suverenosti Republike Kube nad zgoraj opisanimi območji zemlje in voda, se na drugi strani Republika Kuba strinja, da v obdobju okupacije omenjenih območij s strani Združenih držav pod pogoji iz tega sporazuma Združene države izvajajo popolno jurisdikcijo in nadzor nad temi območji in znotraj njih s pravico pridobivanja (pod pogoji, o katerih se vladi sporazumeta) za javne namene Združenih držav katere koli zemlje ali druge lastnine na teh območjih, in sicer z nakupom ali izvajanjem vrhovne oblasti ob zagotovitvi polnega nadomestila njihovim lastnikom (Montague 1962, 461).

Ta določba sporazuma o najemu ozemelj na Kubi je za ameriška sodišča, ki so odločala o tem, do kje sega ameriška sodna oblast in posledično katere pravice pripadajo tamkajšnjim posameznikom, najpomembnejša. Določa namreč, katera država ima nad Guantanamo »dokončno suverenost« in katera »popolno jurisdikcijo« ter »nadzor«. To je zelo pomembno, saj se pri razpravah o pristojnosti ameriških (zveznih!) sodišč nad Guantanamo vse vrti okoli teh pojmov in njihove vsebine ter pomena (Zagorac 2004, 152).

2.3 Zaostritev odnosov med ZDA in Kubo v šestdesetih letih in neuspela invazija na Prašičji zaliv

Odnosi med Kubo in ZDA so se v letih 1959-60 postopoma slabšali. Po začetni podpori ZDA je med državama kmalu prišlo do razhajanj. Predsednik Kube Fidel Castro je nacionaliziral tuje (večinoma ameriško) premoženje in obdelovalne površine, za kar je zavrnil izplačilo primerne odškodnine, kar od njega zahteva mednarodno pravo ter se povezal s SZ in njenimi zavezniki. Pošiljal je tudi agente po Latinski Ameriki, da so pozivali k revoluciji in navezovali diplomatske in gospodarske vezi s socialističnimi državami.

Kot odgovor so ZDA uvedle najprej embargo na orožje, kasneje pa še popoln embargo, razen hrane in zdravil, kar je Kubo še bolj zblížalo s SZ, ki je tako postala glavni kupec kubanskega sladkornega trsa. Na predlog podpredsednika Nixona je predsednik ZDA Eisenhower 17. marca 1960 pooblastil CIO za zbiranje in urjenje kubanskih prebežnikov za gverilske akcije proti Castrovemur režimu. Ameriška letala so v tem času večkrat bombardirala Kubo, tarče so bile predvsem tovarne sladkorja in polja sladkornega trsa. Castro se je po pomoč obrnil k SZ, kar pa so ZDA izkoristile v svoji kampanji proti njemu in za še dodatno izolacijo otoka (Hilaire 1997, 42).

Januarja 1961 je na predsedniških volitvah v ZDA zmagal John Kennedy, ki je od svojega predhodnika podedoval že pripravljen načrt o invaziji na Prašičji zaliv. Na željo Peruja je v San Josēju, glavnemu mestu Kostarike, od 22. do 29. avgusta potekal sestanek zunanjih ministrov OAS, katerega so ZDA izkoristile za obsodbo kubanske politike in za zbiranje podpore za svojo proti-komunistično politiko. Sprejeli so resolucijo, v kateri so obsodili intervencijo ali grožnjo z intervencijo neameriške države v notranje zadeve ameriških držav. Vendar pa so države na podlagi intervencije ZDA že v Gvatemali, v 3. člen resolucije zapisale, da *prav tako obsojajo intervencijo katerekoli ameriške države v notranje zadeve druge ameriške države in da ima vsaka država pravico do kulturne, politične in ekonomske neodvisnosti* (Organizacija ameriških držav 1960). To je bil udarec za ZDA, saj jim ni uspelo sprejeti odločnejše resolucije, ki bi legitimizirala njihovo intervencijo na Kubi in Kennedy se je vrnil k Eisenhowerjevemu načrtu invazije na Prašičji zaliv (Hilaire 1997, 44).

Predsednik Kennedy se je v začetku leta 1961 zavedal, da je Castrov režim grožnja celotni Latinski Ameriki. Podobne revolucije in simpatiziranje s Castrom bi lahko imelo katastrofalne

posledice za ZDA. Invazija na Kubo je bila tako dokončno sprejeta in izvedena. 15. aprila 1961. Takrat so tri letala ZDA, ki so jih pilotirali Kubanci, bombardirala kubanske zračne baze. Dva dni kasneje se 1500 Kubanskih izseljencev, usposobljenih pod vodstvom CIA v Gvatemali, z ameriško opremo, izkrca v Prašičjem zalivu na južno-osrednji obali. Naleteli so na hud odpor Castrove vojske. Po dvodnevni bojih je več kot 1000 kubanskih izseljencev končalo v ujetništvu, okrog sto pa jih je bilo ubitih. V bojih je padlo tudi 150 Castrovih borcev. Invazija je tako propadla, kritiki pa za neuspeh bremenijo CIA in Kennedyjevo administracijo, ker naj ne bi bil potek invazije časovno usklajen.

Ujetniki so ostali zaprti na Kubi. Pogoji za odkupnino so se v naslednjih mesecih nekajkrat spremenili. V poglobljenih pogajanjih sta se Castro in ameriški pravnik, demokratični kandidat za mesto v Senatu James B. Donovan, končno dogovorila za osvoboditev zapornikov v zameno za 53 milijonov dolarjev vredno hrano in zdravila. Med decembrom 1962 in julijem 1965 so preživele vrnili ZDA. Nekateri kritiki so menili, da ZDA niso bile dovolj agresivne s svojo podporo invaziji, ampak so pustili vtis neodločnosti (Encyclopædia Britannica 2009).

2.3.1 Operacija Mongoose

Ker se je predsedniku **Kennedyju**⁴, njegovemu bratu Robertu in somišljenikom zdelo, da so jim Prašičji zaliv podtaknili, so hoteli rešiti kubansko vprašanje za vsako ceno.

Kennedy je konec novembra 1961, začel z operacijo Mongoose (operacija Mongoose je bila največja operacija CIE do Afganistana). Vključevala je vsa možna sredstva, ki bi pomagala strmoglaviti komunistično oblast na Kubi. Vodil jo je brigadir Edward G. Lansdale, ki je bil eden protagonistov hladne vojne in vodilnih v protikomunističnih bojih na Filipinih in Vietnamu. Naloga generala Lansdaleja je bila, da na Kubi razvije močno politično gibanje, ki bi bilo sposobno izvesti vsesplošni upor, kar bi pomenilo konec Castrovega režima, ob samem koncu pa bi upornike podprla še ameriška vojska. Operacija je vključevala tudi propagando preko skritih radijskih postaj. Na tisoče kubanskih beguncev je izvajalo sabotaje na otoku, zažigalo polja, sodelovalo pri diverzijah v tovarnah, zastrupljalo pridelke sladkorja in podpiralo uporniška gibanja v gorah.

⁴ **John Fitzgerald Kennedy**; 35. predsednik ZDA. Ubit v atentatu 22. novembra 1963 (The White House 2009a).

Prvi korak k strmoglavljenju kubanskega režima je bil trgovinski embargo, za katerega je ameriški predsednik Kennedy zahteval, da se lahko spregleda samo zdravila in določena živila. Embargo, katerega namen je bil oslabiti ekonomsko moč Kube, je začel veljati 3. februarja 1962.

Lansdaleov plan je bil razdeljen na 6 faz (Blight in drugi 2002, 18):

1. *Akcija*: premik na Kubo, marec 1962,
2. *Izgradnja*: začetek operacij znotraj Kube, april–julij 1962,
3. *Pripravljenost*: izbira nove politične možnosti, avgust 1962,
4. *Upor*: začetek gverilskega bojevanja, september 1962,
5. *Vstaja*: odkriti upor in strmoglavljenje komunizma, prva polovica oktobra 1962,
6. *Zaključek*: Ustanovitev nove vlade, konec oktobra 1962

Od januarja do avgusta 1962 je bilo na Kubi 5780 sabotaž, od katerih je bila 716 krat storjena konkretna ekonomska škoda. Vse od njih so bile storjene s pomočjo orožja ali streliva ameriškega izvora in izvedene s skupinami izurjenimi s pomočjo ZDA (Blight in drugi 2002, 151).

3 ZAPOR GUANTANAMO

3.1 Preobrazba iz vojaške baze v zapor

»6. januarja 2002 je bilo vojaškemu generalu Lehnertu v Guantanamu (Gitmo) naročeno, naj v šestindesetih urah zgradi zapor. Lehnert je izvršil ukaz bivšega ameriškega obrambnega ministra Donalda Rumsfelda devet ur pred rokom. Dan kasneje je že prispelo prvih dvajset zapornikov« (Monde diplomatique 2007).

Četrty pravni vir (glej pravni status vojaške baze Guantanamo), ki je relevanten za status Guantanamo, je pogodba, s katero je bila razveljavljena pogodba o odnosu s Kubo iz leta 1903. K sprejetju razveljavitvene pogodbe 29. maja 1934 je najbolj pripomoglo čedalje večje nezadovoljstvo Kubancev zaradi zanje neugodnih določb pogodbe iz leta 1903 in zato, ker so ZDA razmeroma pogosto uporabljale določbe o vojaškem poseganju v notranje zadeve Kube. Nova pogodba s Kubo je razveljavila prvotno pogodbo iz leta 1903 v vseh določbah razen tiste, ki zadeva status Guantanamo. Pomembna je predvsem določba 3. člena razveljavitvene pogodbe iz leta 1934, ki se glasi takole:

»Dokler Združene države Amerike ne zapustijo omenjene mornariške baze v Guantanamu ali se vladi (ZDA in Kube) ne dogovorita o spremembi sedaj veljavnih pogojev, bo baza še naprej imelo ozemeljsko območje, ki ga ima sedaj, pod pogoji, ki veljajo na dan podpisa te pogodbe.«⁵

Kljub večkratnim poskusom kubanske vlade za spremembo tega sporazuma (ker se Kuba ne strinja, da baza ostaja pod ameriško oblastjo, od leta 1960 zavrača prejetje najemnine) do tega ni prišlo. Zato njegove določbe in določbe pogodbe iz leta 1903 ter sporazuma o najemu ozemelj iz istega leta, na katere se razveljavljena pogodba iz leta 1934 sklicuje, še veljajo in so temelj za ugotavljanje mednarodnopravnega statusa Guantanamo (Zagorac 2004, 153).

Izvršna oblast ZDA je z jasno izraženim namenom, da bi se izognila sodni preveri, prvič začela nameščati ljudi v Guantanamo leta 1991. Takrat je šlo za iskalce azila s sosednjega Haitija, ki so začeli z otoka množično bežati septembra 1991, in sicer po vojaškem udaru proti demokratično izvoljenemu predsedniku Jeanu-Bertrandu Aristidu. Ameriška obalna straža je iskalce azila prestrezala v mednarodnih vodah in je sprva njihove prošnje za status begunca obravnavala kar

⁵ Supplement to the American Journal of International Law 28 (1934), 97-98.

na krovu svojih ladij, pozneje pa jih je začela načrtno voziti v oporišče v Guantanamo. Med novembrom 1991 in majem 1992 je bilo v Guantanamo prepeljanih kar 37.000 iskalcev azila. Velika večina - kar 25.000, vključno z otroki, ki so bili ločeni od svojih družin - jih je bila prisilno deportirana nazaj na Haiti.

Že kmalu zatem, ko je obalna straža v Guantanamo pripeljala prve iskalce azila, so odvetniki s Floride zahtevali dostop do svojih klientov, da bi jim lahko svetovali o postopkih za pridobitev statusa begunca in jih v njih zastopali. Vendar jim **zvezna izvršna oblast**⁶ tega ni dovolila. Zato so se pritožili na enajsto okrožno sodišče, sklicevali pa so se na prvi amandma k ameriški ustavi, po katerem bi morali imeti pravico do komuniciranja s svojimi (bodočimi ali potencialnimi) klienti. Sodišče njihovi zahtevi ni ugodilo, saj so trdili, da je Guantanamo »zunaj Združenih držav«, tujci pa po mnenju sodišča nimajo zunajozemeljskih ustavnih pravic. Sodišče je poudarilo, da zvezna vlada pri obravnavanju tujcev v Guantanamo ni zavezana spoštovati listine pravic (prvih deset amandmajev k ameriški ustavi), zato se je sodišču zdela zahteva skupine odvetnikov s Floride »nesmiselna«. Skupina odvetnikov je vložila pritožbo na Vrhovno sodišče, a to je ni hotelo vzeti v obravnavo (dva sodnika proti enemu), saj so menili, da »morajo to vprašanje obravnavati politične veje. Iskalci azila s Haitija so v Guantanamo ostali brez vsakršnega dostopa do sodnih oblasti in pravnih zastopnikov do septembra 1994, ko so ZDA s posegom na Haitiju vrnile na oblast predsednika Aristida in so se iskalci azila lahko zaceli vračati v svojo domovino.

Že zelo zgodaj so se začela porajati vprašanja glede statusa Guantanamo in njegovih učinkov tako v mednarodnem kot v notranjem ameriškem pravu. Do tega je prihajalo predvsem ob praktičnih problemih.

Vrhovno sodišče je vseskozi, od primera do primera pritožb zapornikov menilo, da nobeno ameriško sodišče nad pritožniki nima pristojnosti za potrebe ukaza **habeas corpus**⁷, ker so »sovražni tujci« in ker so bili ves čas zunaj ozemeljske jurisdikcije države. Zagovorniki ameriške vlade pravijo, da Guantanamo ni na ozemlju Združenih držav Amerike, in da zato pravica

⁶ **Zvezna izvršna oblast** – izvršilna komponenta oblasti v ZDA je na predsedniku države oziroma njegovem kabinetu (Zagorac 2004, 157).

⁷ **Habeas corpus** Act iz leta 1679 je zakon v kazenskem pravu. Dovoljuje zapiranje ljudi samo na podlagi zakonsko urejenega sodnega naloga (Lectlaw.com 2009).

habeas corpus tam ne velja. Zagovorniki zapornikov trdijo, da habeas corpus velja, četudi baza ni na ameriškem ozemlju, je pa pod ameriškim nadzorom (Soder 2009, 5).

3.2 Napoved vojne ZDA proti terorizmu po 11. septembru in zapor Guantanamo

»Nekaj nam more biti jasno: vojna proti terorizmu je logično nemogoča. Prvič zato, ker je vojna temeljni način, s pomočjo katerega se perpetuira terorizem, drugič pa zato, ker so ZDA vodilna teroristična država sveta« (Chomsky) (Rutar 2003, 336).

Po mnenju Chomsky-ja želi ameriška vlada le izkoristiti dano priložnost za izvajanje in uresničevanje svojih ciljev: za militarizacijo - vzpostavljanje stalnih vojaških baz v osrednji Aziji, ki se bodo pridružile vojaškim bazam, ki jih Američani že imajo na Pacifiku, na Bližnjem vzhodu ter v Latinski Ameriki (Rutar 2003, 337).

Prvo nacionalno-varnostno strategijo po 11. septembru 2001 so ZDA objavile 17. septembra 2002. Čez štiri leta, (marca 2006), pa so objavile strategijo, ki predstavlja pregled ciljev, zastavljenih v strategiji iz leta 2002, dosežke in načrte za prihodnost na področju nacionalne varnosti.

V nacionalno-varnostni strategiji ZDA iz 2002 je zapisano, da so si za cilj postavile preprečiti financiranje in podporo teroristom s strani različnih držav. Jasno je zapisana prioriteta ZDA: »[...], da najprej uničimo teroristične organizacije globalnih razsežnosti in napademo njihovo vodstvo; poveljstvo, nadzor in komunikacije; preprečimo materialno podporo ter pridobivanje finančnih sredstev« (The White House 2009b).

V strategiji iz leta 2006 so zapisali, da boj proti terorizmu še ni zaključen. Našteli pa so nekaj uspehov, ki so jih dosegli v obdobju od leta 2002 - 2006: Al Kaida je izgubila zatočišče v Afganistanu, v Iraku deluje multinacionalna koalicija, ki so se ji pridružili Irčani, pospešili so sodelovanje na področju obveščevalnih, vojaških in diplomatskih aktivnosti ter organov kazenskega pregona. Poudarjajo, da je za učinkovito doseganje ciljev v boju proti terorizmu potrebno uporabiti vojaško silo ter tudi druge instrumente nacionalne moči (The White House 2009c).

Prepričani so, da bo pospeševanje svobode in spoštovanja človekovega dostojanstva dolgoročno rešilo nadnacionalni terorizem. Na področju boja proti terorizmu si bodo ZDA prizadevale (The White House 2009c):

- a. preprečiti teroristične napade, preden se pojavijo. Poudarjajo, da je koncept odvrčanja v boju proti teroristom neuporaben. Teroriste je potrebno ubiti ali zajeti,
- b. preprečiti, da bodo malopridne države in teroristi pridobili orožje za množično uničenje,
- c. preprečiti teroristom, da bi iskali in pridobili zatočišče v malopridnih državah. Jasno je poudarjeno, da ZDA ne bodo razlikovale med teroristi in državami, ki jim bodo nudile zatočišče.

Strategiji iz leta 2002 in 2006 sem izpostavila z namenom, da prikažem (kar bo najbolj vidno v nadaljevanju) »teorijo« boja proti ZDA proti terorizmu, ter dogodke, ki so se dogajali v praksi. Namreč če samo izpostavim strategijo iz leta 2006, kjer je ZDA zapisala, da bo »*spoštovanje človekovega dostojanstva dolgoročno rešilo nadnacionalni terorizem*«, bo v nadaljevanju vidno, da je ZDA uporabila nasprotno metode boja proti terorizmu, kot jih je zapisala v strategijah.

3.3 Vloga zapora Guantanamo

Guantanamo na Kubi je tipično ameriško mestece, o katerem so začeli svetovni mediji obširneje poročati januarja 2002, ko so v Guantanamo s transportnimi letali pripeljali prve borce teroristične organizacije **Al Kaida**⁸. Del baze je zapor z zloglasnimi Camp X-Ray, Camp Delta in Camp Echo. Svet so obšli posnetki pripornikov v oranžnih in belih oblačilih, ljudi, ki so jih ameriške enote zajele na bojiščih v Afganistanu in na meji s Pakistanom in ki so jih ZDA obtožile, da sodelujejo z Al Kaido (Monde diplomatique 2007).

Od leta 2002 do 2004 ocenjujejo, da naj bi bilo v bazi brez obtožnic ali sojenj priprtih skupno okrog 750 posameznikov. Po podatkih Pentagona so do septembra 2004 izpustili ali premestili 202 pripornika, 549 pa jih ostaja zaprtih v Guantanamo. Številni izpuščeni priporniki so pričali o pretepanju, kratenju spanja, mučenju, spolnem in kulturnem ponižanju

⁸ **Al Kaida**; mednarodna teroristična skupina pod vodstvom saudskega milijonarja Osame bin Ladna, odgovorna za teroristični napad 11. 9. 2001 na nebotičnika Svetovnega trgovskega centra (WTC) v New Yorku in na Pentagon (Leksikon SOVA 2006, 22).

in številnih drugih oblikah fizičnega in psihičnega mučenja. Za obdobje, preživeto v Guantanamo jim niso oblasti ZDA ponudile nobenih nadomestil ali pomoči.

V letih od 2001 do 2004 je ameriška vojska med svojimi vojaškimi operacijami v Afganistanu in Iraku zajela več kot 50.000 ljudi. V Afganistanu naj bi imele ZDA približno 25 objektov za pridržanje, v Iraku pa 17. Vojska ZDA je ugotovila, da so med priporniki v Guantanamo tudi številni mladoletniki, ki so bili ločeni od ostalih pripornikov. Januarja 2004 so iz pripora izpustili tri otroke, stare od 13-15, let in jih vrnil v Afganistan (Amnesty International 2009a).

Odprtje Guantanamo velja za eno najbolj spornih odločitev administracije nekdanjega predsednika Georga Busha, ki je v imenu boja proti terorizmu pogosto hodila po tanki ločnici med zakonitimi in nezakonitimi dejanji. Nekateri zaprti »sovražni borci« ne vedo ne kako dolgo bodo tam še ostali, ne čemu so (bili) zaprti (Monde diplomatique 2007).

3.4 Ženevske konvencije in Guantanamo Bay

Ameriška izvršna oblast je sprejela odločitev, da posamezniki pripti v Guantanamo niso vojni ujetniki, kar je v mednarodni skupnosti sprožilo številne kritike (Hren 2005, 56).

V tem poglavju bom opredelila, katere pogoje bi morali izpolnjevati pripti pripadniki Talibanov in Al Kaide, da bi bili upravičeni do statusa vojnega ujetnika.

3.4.1 Talibaniski ujetniki kot vojni ujetniki

Nekdanji ameriški predsednik Bush je torej sprejel odločitev, da talibanski ujetniki v Guantanamo niso vojni ujetniki, kljub temu da Ženevske konvencije (*v nadaljevanju ŽK*) urejajo spopad med Talibani in ZDA. Kot ključni razlog za takšno odločitev, je navedel neizpolnjevanje pogojev 4. člena III. ŽK, ki našteva že dobro znane štiri pogoje, ki jih morajo izpolnjevati milice, prostovoljne enote in odporniška gibanja, če želijo njihovi pripadniki v primeru zajetja uživati ugodnosti statusa vojnega ujetnika. Kot argument za takšno odločitev so v ameriški administraciji navedli tudi, da talibanski borci niso spoštovali načela razločevanja od civilnega prebivalstva in da so podpirali teroristična dejanja Al Kaide. Na začetku se je pojavljal tudi argument, da ZDA talibanske vlade nikoli niso priznale, vendar pa so to razlago v ameriški administraciji kasneje opustili. Ključni argument je torej ostalo neizpolnjevanje pogojev 4. člena konvencije.

Glede na to, da so Talibani predstavljali *de facto* oblast v Afganistanu, pripadniki njihovih oboroženih sil predstavljajo borce v smislu 3. odstavka 4. člena III. ŽK, ki pravi, da so do statusa vojnega ujetnika upravičeni tudi tisti pripadniki rednih oboroženih sil, ki pripadajo oblasti, ki je nasprotna stran ne priznava. Glede na to, da imamo opraviti z mednarodnim oboroženim spopadom med ZDA in Afganistanom, in da so tudi ameriške oblasti potrdile veljavnost ŽK v konfliktu, ni mogoče zaključiti, da so pripadniki oboroženih sil Talibanov nezakoniti borci. Vprašanje pa seveda je, ali so pripadniki talibanskih oboroženih sil izpolnjevali vse pogoje za pridobitev statusa vojnega ujetnika (Hren 2005, 57).

Za redne oborožene sile se implicitno domneva, da izpolnjujejo pogoje sicer konkretno navedene v 2. odstavku 4. člena III. ŽK, in da se njihovi pripadniki enostavno razločijo od pripadnikov drugih oboroženih sil ter civilnega prebivalstva. Natančneje pogoji za to niso določeni, je pa država tista, ki je dolžna zadostiti pogojem razločevanja. Vprašanje torej je, ali je izpolnjevanje teh pogojev odločilno za določanje statusa ujetnikov in ali so talibanski borci, če se ti pogoji seveda nanašajo tudi na pripadnike rednih oboroženih sil, zadostili omenjeni implicitni domnevi ali ne.

Strokovnjaki za mednarodno humanitarno pravo o tem vprašanju nimajo enotnega mnenja. Na eni strani prevladuje mnenje, da je zadostni pogoj, ki ga morajo izpolniti zajeti pripadniki rednih oboroženih sil za pridobitev statusa vojnega ujetnika, že samo pripadništvo rednim oboroženim silam, na drugi strani pa je mnenje, da morajo izpolnjevati vse pogoje člena, ker so to pravzaprav značilne lastnosti rednih oboroženih sil. Slednje je mogoče povsem jasno razbrati iz Pictetovega komentarja k III. ŽK, kjer avtor ugotavlja, da so za redne oborožene sile, pa naj gre za tiste, ki pripadajo *de jure* oblasti, ali pa takšne, ki pripadajo oblasti, ki je nasprotna stran ne priznava, značilne uniforme, hierarhična organizacija in poznavanje ter spoštovanje pravil mednarodnega humanitarnega prava. Ameriška izvršna oblast se je odločila za slednjo argumentacijo, da morajo talibanski ujetniki kot pripadniki oboroženih sil izpolnjevati pogoje, katerih izpolnjevanje se sicer eksplicitno zahteva za pripadnike oboroženih enot, ki pripadajo strani v konfliktu, niso pa sestavni del njenih oboroženih sil.

Na osnovi dobesednega branja teksta 4. člena III. ŽK dejansko ni mogoče zaključiti, da za pripadnike rednih oboroženih sil veljajo pogoji, ki so eksplicitno navedeni za pripadnike

nerednih enot, ki niso sestavni del rednih oboroženih sil strani v konfliktu. V skladu z določili konvencije naj bi bila pravilna interpretacija, ki pravi, da pripadnikom rednih oboroženih sil ni treba izpolnjevati pogojev 2. odstavka 4. člena III. ŽK, da bi jim bil priznan status vojnega ujetnika. Argumente za to vidi v tem, da ne Haaški pravilnik ne III. ŽK, ne določata teh pogojev za redne oborožene sile in da III. ŽK to dejstvo izpostavi še z namerno ločitvijo na dva odstavka. Na ta način so pravzaprav pripadniki enot, ki ne pripadajo rednim oboroženim silam, podvrženi strožjim pogojem za dodelitev statusa vojnega ujetnika (Hren 2005, 58).

Povsem enako 4. člen interpretira tudi mednarodna nevladna organizacija HRW, ki ugotavlja, da se pogoji člena nanašajo samo na milice in prostovoljne enote izven rednih oboroženih sil, kot so recimo pripadniki Al Kaide, ki so delovali neodvisno od talibanskih oboroženih sil, ne pa tudi na pripadnike talibanskih oboroženih sil, saj so bili Talibani kot *de facto* oblast Afganistana, pogodbenica ŽK. Poleg tega se po mnenju HRW omenjeni pogoji ne nanašajo tudi na tiste milice in prostovoljne enote, ki so bile sestavni del oboroženih sil Talibanov. Kot primer v organizaciji navajajo enoto talibanskih oboroženih sil, ki naj bi jo sestavljali tuji borci.

HRW še ugotavlja, da ameriška politika ni v skladu z določili ŽK tudi zato, ker je ameriška administracija status ujetnikov določala na skupinski ravni in ne individualno, kot to predvideva 5. člen III. ŽK. Poleg tega po mnenju HRW velja predpostavka, da je vsak borec, ki pade pod oblast nasprotne strani, vojni ujetnik, dokler pristojno sodišče ne odloči drugače. Trditev ZDA, da odločitev sodišča ni potrebna, ker dvom glede statusa ujetnikov ne obstaja, saj je jasno, da ujetniki niso izpolnjevali pogojev III. ŽK, HRW odgovarja, da ti pogoji veljajo samo za milice in druge prostovoljne enote, ki delujejo ločeno od rednih oboroženih sil države – kot so recimo tisti pripadniki Al Kaide, ki so delovali ločeno od talibanskih oboroženih sil. Ameriške oblasti bi zato 5. člen III. ŽK morale spoštovati, da bi ugotovile, ali so ujetniki pripadniki talibanskih oboroženih sil ali milic, ki so del teh sil, kar bi pomenilo, da so upravičeni do statusa vojnega ujetnika, ali pa so le pripadniki Al Kaide, kar bi verjetno pomenilo, da do tega statusa niso upravičeni, ker ne bi izpolnjevali za to določenih pogojev (Hren 2005, 59).

Da bi morale posameznikom, priprtim v Guantanamu, ameriške oblasti priznati status vojnega ujetnika, meni tudi MORK. Tiskovni predstavnik organizacije Darcy Christen je dan po

objavi ameriške politike do ujetnikov javnosti pojasnil, da so bili priprti zajeti med boji in da jih zato razumejo kot vojne ujetnike. Poleg tega pa MORK meni, da vsakega borca, ki je bil zajet v spopadih v Afganistanu, ščitijo ŽK in da to velja, dokler drugače ne odloči pristojno sodišče. Sodišče v smislu 5. člena III. ŽK je po mnenju MORK namenjeno ugotavljanju, ali posameznik, ki je aktivno sodeloval v sovražnosti in ga je zajela nasprotna stran, izpolnjuje pogoje za dodelitev statusa vojnega ujetnika. Zato ni mogoče odločiti, da ujetnik ni pod zaščito III. ŽK, dokler o tem ne odloči pristojno sodišče. Mednarodno humanitarno pravo predvideva, da pripadnike oboroženih sil ter milic povezanih z njimi, ki jih zajeme nasprotna stran v mednarodnem oboroženem spopadu, ščiti III. ŽK. Med ZDA in MORK obstajajo različni pogledi o tem, kakšni postopki veljajo za določitev in ali ujetniki niso upravičeni do statusa vojnega ujetnika.

Enako kot MORK meni tudi Amnesty International, ki ugotavlja, da bi morali tistim posameznikom, ki so jih zajeli med oboroženim spopadom v Afganistanu, podeliti status vojnega ujetnika, dokler pristojno sodišče ne bi odločilo drugače. Ameriške oblasti po mnenju Amnesty International niso ravnale v skladu s 5. členom III. ŽK, kar je, kot ugotavlja organizacija, v nasprotju s prakso ZDA v vojnah po drugi svetovni vojni, kot so bile vietnamska, korejska in zalivska vojna (Hren 2005, 60).

3.4.2 Pripadniki Al Kaide kot vojni ujetniki

Ameriške oblasti priprtim pripadnikom Al kaide niso priznale statusa vojnega ujetnika z argumentom, da Al Kaida ni država, ki bi lahko bila pogodbenica ŽK, ampak teroristična organizacija, in da zato njeni pripadniki niso upravičeni do statusa vojnega ujetnika. Dejstvo je, da Al Kaida ne more biti pogodbenica ŽK, kljub temu pa ostaja odprto vprašanje, ali lahko določbe konvencij za pripadnike Al Kaide, kot udeležence mednarodnega oboroženega spopada v Afganistanu, kljub temu veljajo.

Člen 2, ki je skupen vsem štirim Ženevskim konvencijam, določa, da konvencije veljajo v vseh primerih napovedane vojne, ter v vseh ostalih oboroženih konfliktih, ki izbruhnejo med Člen 2, ki je skupen vsem štirim Ženevskim konvencijam, določa, da konvencije veljajo v vseh primerih napovedane vojne, ter v vseh ostalih oboroženih konfliktih, ki izbruhnejo med pogodbenicami, četudi ena izmed strani v konfliktu vojnega stanja ne priznava. Poleg tega pa

veljajo tudi v primerih delne ali popolne okupacije ozemlja, četudi se takšni okupaciji nihče ne upre z orožjem.

Al Kaida ni pogodbenica konvencij, je pa pogodbenica konvencij Afganistan in posledično talibanske oblasti v državi, kar pomeni, da bi lahko bili pripadniki Al Kaide, ki so bili zajeti med oboroženim spopadom v Afganistanu, vojni ujetniki, če so pripadali strani v konfliktu, Talibanom namreč. V skladu s 4. členom III. ŽK, bi lahko priprti pripadniki Al Kaide pridobili status vojnega ujetnika, če bi pripadali talibanskim oboroženim silam ali če bi kot člani nerednih oboroženih enot izpolnjevali za to določene pogoje.

Human Rights Watch meni, da bi morali pripadniki Al Kaide, razen če bi dokazali, da so bili del talibanskih oboroženih sil, izpolnjevati določene pogoje za priznanje statusa vojnega ujetnika. Pripadati bi morali milicam ali prostovoljnim enotam, ter kot taki strani v konfliktu, torej Talibanom. Poleg tega pa bi morali izpolnjevati pogoje 2. odstavka 4. člena III. ŽK, ki pravi, da morajo biti pripadniki nerednih enot, ki niso sestavni del oboroženih sil strani v konfliktu, za pridobitev statusa vojnega ujetnika, podrejeni odgovornemu poveljstvu, nositi pritrjen na daljavo razpoznaven znak, odkrito nositi orožje in spoštovati določila mednarodnega humanitarnega prava. Po mnenju HRW pripadniki Al Kaide verjetno niso upravičeni do statusa vojnega ujetnika, saj verjetno ne izpolnjujejo vseh pogojev. Še posebej organizacija izpostavlja nespoštovanje mednarodnega humanitarnega prava (Hren 2005, 61)

Podobno kot za pripadnike talibanov, Mednarodni odlok redečega križa (ICRC) tudi za priprte pripadnike Al Kaide ugotavlja, da bi morale ameriške oblasti z njimi ravnati kot z vojnimi ujetniki, dokler pristojno sodišče ne bi odločilo drugače. Poleg tega so v organizaciji tudi prepričani, da pripadniki Al Kaide so vojni ujetniki, saj so bili zajeti med oboroženimi spopadi v Afganistanu (Hren 2005, 62).

3.6 Postopki ravnanja z zaporniki v Guantnamo Bayu

Pri pregledu dokazov z več virov, vključujoč dokumente s Pentagona, so najdeni indikatorji, ki dokazujejo, da so vojaški izpraševalci v Guantanamu uporabljali nasilje, s katerim so želeli zatreti vsak odpor zapornikov. Mednje štejemo odvzemanje spanca, podaljševanje izolacije, boleče položaje telesa, skorajšnje zadušitve in pretepanje. Druge tehnike so vključevale spolno provokacijo in prikazovanje uničenih oziroma zlorabljenih islamskih simbolov. ICRC

in drugi so obsodili takšno taktiko in jo označili kot kruto in nepotrebno mučenje. Do katere mere so izpraševalci pritiskali na zapornike in njihovo zdravstveno stanje še danes ni popolnoma razjasnjeno (Bloche in Marks 2005).

Pentagon je nenehno zanikal takšno prakso. ICRC jih je obtožil prikrievanja in izkrivljanja podatkov ter vdor v klinične podatke, kjer so preurejali metode izpraševanja. Uradna izjava ministrstva za obrambo ZDA takšna dejanja popolnoma zanika, predvsem obtožbe, da so bili zdravstveni dokumenti uporabljeni za to, da bi škodovali zapornikom. To je sprožilo preiskavo s strani Viceadmirala Alberta T. Church, ki je ugotovil, da so bili dokumenti v Gunatanamu zmeraj na varnem, da pa so bili v Afganistanu in Iraku veliko slabše varovani in hitro ter lahko dosegljivi. Celotna ameriška vladna politika stoji za takšnimi izjavami.

Druga zgodba pa se pokaže, ko se dotaknemo zdravstvenega in oskrbniškega osebja. Ti so imeli dostop do vseh podatkov, saj naj bi jih rabili, da bi nadzorovali ujetnikovo zdravstveno stanje med izpraševanji. Skozi leto 2003 in verjetno tudi kasneje, so imeli tudi sami izpraševalci dostop do zdravstvenih datotek. Od leta 2002 naprej so bili psihiatri in psihologi del tima, ki je izpraševal zapornike s posebnimi tehnikami, ki so vključevale ekstremen stres v kombinaciji z nagradami povezanimi z obnašanjem, da bi izločili dejanske informacije, ki jih niso mogli pridobiti z drugimi oblikami izpraševanja, pri "odpornih" zapornikih.

Namesto, da bi vztrajali pri varovanju osebnih podatkov, kar je del, ki zadeva vse ameriške državljane, vključno z zaporniki, so v Guantanamu to prešli. Znotraj vojaških zaporov, se zdravstvenih podatkov ne sme razkrivati zaporniškem ali drugemu osebju razen če so ti potrebni za vzdrževanje zdravja ali zaradi varnostnih razlogov.

Popolno zanikanje ne-varovanja zdravstvenih podatkov v Gunatanamu gre tudi proti vsem ustaljenim etičnim predpisom. Zdravstvena varnost ni etični absolut, skrbniki ter civilno in vojaško osebje morajo sporočati informacije tretjim strankam, s svojim počtetjem lahko preprečijo možne grožnje in ogrožanje tretjih oseb; varovanje podatkov je še vedno najpomembnejše. Ob odprtju baze in v njegovem začetku so imeli vsi zasliševalci dostop do osebnih zdravstvenih kartotek, takšno prakso so uporabljali za določanje zgornjih mej pri zaslišanju, še vedno pa niso uporabljali psiholoških ocenjevanj.

Ker klasične metode zasliševanja kmalu niso več zadostovale, so se po letu 2002 odločili da jih bodo konkretno spremenili. Generalmajor Geoffery Miller, ki je vodil Guantanamo od leta 2002 dalje, je odobril ustvarjanje posebne skupine zadolžene za vedenjsko znanost imenovane »Biscuit«. Pripravniki, ki so delali na tem projektu, so pripravljali predvsem psihološke profile, glede na njihove medicinske kartoteke in pogovore s posebnimi preiskovalci. Vsi ti profili so bili potem uporabljeni s strani izpraševalcev (Bloche in Marks 2005).

Svojo prvoosebno pripoved o izkušnji v Guantanamo je pod pokroviteljstvom Amnesty International⁹ delil takrat 26-letni Murat Kurnaz. Devetnajstletnega, v Nemčiji rojenega so konec leta 2001 prijeli, ko se je iz Pakistana nameraval odpraviti v rodni Bremen. Državo "na osi zla" je obiskal, da bi se za nekaj tednov priključil tabligom, ljudem, ki potujejo od mošeje do mošeje, berejo in študirajo Koran in se pogovarjajo. Kot najstnik je le malo vedel o islamu, o svojem poreklu in koreninah. Pravi, da je živel kot normalen nemški najstnik, zato se je odločil za pot v Pakistan.

Z avtobusa v Pakistanu so ga tik pred vrnitvijo domov najprej pridržali v priporu tamkajšnji policisti, kasneje pa so ga preselili v afganistanski Kandahar. Od prihoda v Guantanamo naprej je Muratova zgodba na las podobna zgodbam drugih izpuščenih pripornikov; z njim so grdo ravnali, dobival je malo hrane, izpostavljali so ga tropski vročini, vetru in dežju, ga psihično in fizično mučili ter spraševali po Osami bin Ladnu. Po štirih letih in osmih mesecih trpinčenja so ga nedolžnega in nevednega avgusta 2006 izpustili iz Guantanamo. Pritožiti se ne more, lahko pa pripoveduje svojo zgodbo (Lednik 2008).

⁹ **Amnesty International** je mednarodna nevladna organizacija, ki se bori za človekova pravice. Osnova za njihovo delo so Splošna deklaracija človekovih pravic in drugi dokumenti, ki se nanašajo na varovanje človekovih pravic. Ugotavlja kršitve človekovih pravic, bori se za odpravo smrtne kazni po svetu. Organizacija je bila ustanovljena leta 1961 v Londonu (Amnesty International 2009b).

4 GUANTANAMO DANES

4.1 Javno mnenje Američanov

Ameriško javno mnenje je takoj po napadu podpiralo državne ukrepe in vojno proti terorizmu. Državljeni ZDA so v strahu in šoku zahtevali maščevanje in odločen boj proti terorizmu. Tudi po svetu je bila javnost naklonjena ukrepom proti teroristom, vendar samo dokler se ni zavedela, kaj to pomeni. Javnost, predvsem svetovna, je kmalu spoznala, da nove vojne niso odgovor na terorizem, ampak bolj voda na njihov mlin. Z razvojem dogodkov je prišlo do več manifestacij proti posameznim vojaškim akcijam. Tudi ameriška javnost je vedno manj naklonjena vojaškim operacijam pod pretvezo boja proti terorizmu, saj so vojne dolgotrajne, zahtevajo veliko življenj in ne pripomorejo k občutku večje varnosti, ravno nasprotno. Ljudje so se naveličali živeti v stalnem strahu in razmerah večje nevarnosti, katere politika vzpostavi pred pomembnimi političnimi odločitvami, ter si želijo normalnega življenja in stabilnih razmer v ZDA in po svetu (Delo.si 2009).

4.2 Prihodnost zapora in zapornikov Guantanamo

Zaprtje Guantanamo, delni umik iz Iraka in več pozornosti Afganistanu. To so samo tri stvari, ki jih je v prvem televizijskem intervjuju po volitvah napovedal novoizvoljeni ameriški predsednik Barack Obama (24UR.com 2008).

Odkar je Barack Obama prevzel oblast, so iz Guantanamo v tujino poslali že 11 ujetnikov. Podobna vesela usoda naj bi čakala še najmanj 80 od skupaj 229 ujetnikov v Guantanamo. Kaj se bo zgodilo z ujetniki iz Guantanamo, kakšna bo njihova usoda, po vsej verjetnosti še nekaj časa ne bo znano. Barack Obama je obljubil, da bo zaprl zapor Guantanamo na Kubi, ampak usoda zapornikov visi v zraku. Kam z njimi?

Tudi Evropa mora odgovoriti na kar nekaj zahtevnih vprašanj: Kako si bodo države zapornike razdelile? Jih bodo zaprli, jim sodili ali pa jim bodo omogočili ponovno normalno življenje? Kdo bo plačal za njihovo zdravstveno oskrbo, nastanitev in nadzor? Kdo bo odgovarjal, če bo šlo kaj narobe? Tudi odsotnost meja med evropskimi državami močno otežuje nadzor zapornikov, če se bo kateri izmed njih izmuznil roki pravice.

Evropske države so prepričane, da nekateri zaporniki ne pomenijo nobene grožnje. Hkrati pa se tudi zavedajo, da bi bili lahko nekateri zelo nevarni. Pri tem izpostavljajo predvsem tiste, ki so bili zaprti po krivem, a jih je zapor spremenil. "Kaj se je zgodilo v njihovih glavah v zadnjih letih? Lahko so zagrenjeni zaradi ravnanja in mučenja odgovornih, lahko se jim je v podzavest vtisnila avra ujetnika iz Guantanamo, ki jih bo potisnila na slaba pota," je izpostavil belgijski policist Alain Grignard, ki je večkrat obiskal Guantanamo. Španija, Francija, Italija in Portugalska so obljubile, da bodo z odprtimi rokami sprejele zapornike iz zapora na obali Kube. Enako se pričakuje od drugih evropskih držav, Nemčije, Velike Britanije in drugih, ki pa z odločitvijo vse bolj odlašajo. Evropska unija je države članice pozvala, naj sprejmejo zapornike iz Guantanamo in jim za to obljubila finančno pomoč. *"Zahodne vlade se bodo morale spopasti z zahtevnimi vprašanji mednarodnega prava in človekovih pravic, ko bodo odločale o nadaljnji usodi približno 250 ujetnikov, ki so še vedno zaprti na Kubi,"* meni Baltasar Garzon, španski preiskovalec in glasen kritik ameriške politike in Guantanamo. Predlagal je celo ustanovitev skupine neodvisnih strokovnjakov iz ZDA, Evrope in drugih delov sveta, ki bi odločali o vsakem ujetniku posebej in izbrali zanj najboljši kraj.

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije je mnenja, da je vprašanje sprejema izpuščenih zapornikov iz Guantanamo občutljivo politično vprašanje, s katerim se posamezne države članice Evropske unije srečujejo že dlje časa, saj so ZDA na prostost izpustile že kar nekaj takih zapornikov v zadnjih štirih letih, nekaj tudi v države EU. Tako kot ostale članice EU, je tudi Slovenija mnenja, da se zapor v Guantanamo zapre, odločitve o sprejemu ujetnikov pa še niso povsem jasne. Ni pričakovati, da se bo izpustitev zapornikov zgodila hitro, saj je treba predtem rešiti številna pravna, pa tudi praktična in politična vprašanja (RTVSLO 2009).

Kljub temu da so ZDA ustvarile problem Guantanamo in nosijo glavno odgovornost za odpravo krivic, pa obstajajo argumenti za evropsko pomoč pri zaprtju zapora Guantanamo. Evropa znotraj globalizacije deluje bolj nezaupljivo in nekoliko egoistično, vendar mora vseeno biti v njenih prizadevanjih, da se zapor zapre. Če ne bomo storili ničesar, bomo prispevali k legitimaciji problema, zato bomo nosili posredno tudi odgovornost. Pot do razrešitve problema Guantanamo je trnova, a se je za njo potrebno boriti ob spoštovanju človekovih pravic in z ustreznimi pravnimi sredstvi. Potrebno je »uresničiti« koncept družbe odgovornih državljanov.

5 SKLEP

Guantanamo je kraj na Kubi, o katerem ni dvoma, da ga pozna ves svet. V zapor (nekateri uporabljajo besedo taborišče) so se konzumirale tragedije in usode številnih ubežnikov iz Kube in Haitija, ki so jih ameriške oblasti tam nameščale od že v prejšnjem stoletju. Že tedaj je Guantanamo predstavljal pravni problem, ki ga je obravnavalo ameriško sodišče in ugotovilo njegovo neustavnost. Nekaj časa je bil zaprt, a po napadu na Afganistan ga je obrambno ministrstvo ZDA ponovno odprlo in tako postavilo eno najbolj kontroverznih zaporov sodobnega časa.

V zapor so bili nameščeni (po mnenju ZDA) teroristi, ki so bili zajeti v operacijah ameriške vojske v Afganistanu in Iraku ter mnogi iz drugih držav, tudi evropskih, ki so bili, tudi brez vednosti nacionalnih varnostnih organov, tajno prepeljani v ameriško bazo na Kubi. Zagotovo so med njimi tudi »sodelavci« Al Kaide, morda so sodelovali tudi v terorističnih napadih, vendar so med njimi dokazano tudi nedolžni civilisti. Za nobene od njih ne veljajo mednarodne konvencije o ravnanju z vojaškimi ali civilnimi zaporniki. Ženevske konvencije in splošna deklaracija o človekovih pravicah na tem področju, s strani ZDA zaradi komunističnega režima in s tem tudi kršenja človekovih pravic, gospodarsko osamljene in osiromašene Kube, nimajo državljanske pravice. Tam veljajo človekove pravice, ki jih je določila Busheva administracija, saj so zapornike zasliševali na grozovite načine, take kot jih običajno očitajo drugim nedemokratičnim državam. Nekateri so tam zaprti že več let, ne da bi se jim začelo sojenje. Nekateri so bili po 6 ali 7 letih izpuščeni, ne da bi jim dokazali krivde.

V ZDA pa je prišlo do spremembe administracije, ko je na oblast prišel novi predsednik Barack Obama, ki je dal vedeti, da je Guantanamo črna pika za ameriško demokratično tradicijo. Obljubljal je, da bo zapor do leta 2010 zaprl, saj želi vzpostaviti nov dialog z muslimanskim svetom.

Danes ZDA predlagajo, da bi evropske države prevzele del tega bremena. Zapornike naj bi razporedili po zaporih po celem svetu, ker jih ne morejo poslati v njihove domovine zaradi tveganja, da bi jih domače oblasti preganjale. Tudi Sloveniji je bilo to ponujeno.

Moja prva hipoteza, ki se je glasila: *Zaradi strateške lege se je namen ameriške vojaške baze na Kubi spremenil, ker ta ne predstavlja bistvene vojaške grožnje. Razlog za preoblikovanje vojaške baze v zapor je lega izven ozemlja ZDA ter odmaknjenost od oči svetovne javnosti.*

Hipotezo sem skozi diplomsko delo delno potrdila. Ko je Kubansko ljudstvo doseglo s pomočjo ZDA samostojnost in neodvisnost izpod španske kolonialne nadoblasti, verjetno niso pričakovali takšen razvoj dogodkov na odpovedanem ozemlju, kot je danes. Ameriška nadoblast je izkoristila takratno nemoč Kube, ker pa ozemlje stateško ni več predstavljalo nevarnosti, so se ZDA odločile preobraziti vojaško bazo v zapor. Ozemlje, ki je izven ZDA, ni odmaknjeno od oči svetovne javnosti, kajti globina dogodka je preplavila ves svet in zamajala vrednote Zahodnega sveta. Na dogajanje se odzivajo številne države ter mnogi mediji znotraj in zunaj meja ZDA.

Druga hipoteza se je glasila: *Ameriška strategija zapiranja terorističnih osumljencev v zapor Guantanamo, ne bo prinesla željenih učinkov, kajti takšna dejanja so vzrok za čedalje večje nasprotovanje javnosti in vplivajo na protiameriško razpoloženje.* Hipotezo sem skozi diplomsko delo popolnoma potrdila. ZDA so v strategiji iz leta 2006 zapisale, da bo pospeševanje svobode in spoštovanja človekovega dostojanstva dolgoročno rešilo nadnacionalni terorizem. V praksi so proti osumljencem terorizma, ki so jih zaprli v Guantanamo uporabljale popolnoma nasprotn metode; kršenje osnovnih človekovih pavic, odvzem dostojanstva zapornikom in še mnoge druge. Takšni ukrepi so zelo vplivali na protiameriško razpoloženje ter negativno mnenje javnosti. Kot sem že napisala v prejšnjem odstavku, je globina dogodka preplavila ves svet, ZDA so zaradi tega kritizirane s strani mnogih.

V času, ko sem se odločala za temo svojega diplomskega dela, je bil na oblasti ZDA predsednik G. W. Bush. V času novih volitev za predsednika ZDA so takrat v izjemno tesni bitki za zmago predsedniški kandidati obljubljali ugodne rešitve v primeru Guantanamo. Kot je vidno skozi analizo, se je vse spremenilo, ko so v javnost pričele prihajati slike in posnetki, ter pričanja ujetnikov, ki so govorili o tem, kaj se zares dogaja znotraj zapora.

»Guantanamo ostaja le velik madež na razgibani ameriški zgodovini, ki s svojimi metodami delovanja dokazuje še enkrat, da človeška krutost ne pozna meja«.

6 LITERATURA

1. Amnesty international. 2009a. *Akcija Amnesty International Slovenije: Guantanamo – škandal človekovih pravic*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.si/sl/node/860> (30. avgust 2009).
2. --- 2009b. *Who we are*. Dostopno prek: <http://www.amnesty.org> (30. avgust 2009).
3. Anžič, Andrej. 2002. Mednarodni terorizem – varnostni izziv in dileme. *Teorija in praksa* (3): 454-466.
4. BBC. 2009. *Who are the Taliban?* Dostopno prek: http://newsvote.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/1/hi/world/south_asia/1549285.stm (3. september 2009).
5. Blight, James G., Allyn Bruce J. in Welch David A., ur. 2002. *Cuba on the Brink; Castro, the Missile Crisis and the Soviet Colapse*. Totowa: Rowman & Littlefielf Publishers.
6. Bloche, M. Gregg in Marks Jonathan H. 2005. The new England journal of medicine. *Doctors and Interrogators at Guantanamo Bay* 353: 6-8. Dostopno prek: http://content.nejm.org/cgi/content/full/353/1/6?ijkey=aca424a90b64baa3dacc48810200512219446ab3&keytype2=tf_ipsecsha (1. september 2009).
7. Bowyer, Richard. 2002. *Dictionary of military terms*. London: Peter Collin Publishing, Ltd.
8. Calvocoressi, Peter. 2001. *World politics, 1945-2000*. Longman: Pearson Education. Harlow.
9. Dolenc, Anton. 1993. *Ženevske konvencije o zaščiti žrtev vojn*. Ljubljana: Rdeči križ Slovenije.
10. Delo.si. 2009. *Guantanamo: taborišče*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/tiskano/clanek/4f2678a7f0f8bc1266d9b33813eccc304> (1. september 2009).
11. Encyclopædia Britannica. 2009. *Bay of Pigs invasion*. Dostopno prek: http://www.britanica.com/hispanic_heritage/article-9013849 (1. september 2009).
12. Europa. 2002. *Council Framework Decision on combating Terrorism*. Dostopno prek: <http://europa.eu/geninfo/query/resultaction.jsp?userinput=terrorism> (7. september 2009).
13. Gus, Martin. 2006. *Understanding terrorism: challenges, perspectives, and issues*. Thousand Oaks: Sage publications.
14. Halsall, Paul. 1998. *Modern history sourcebook: The platt Amendment, 1901*. Dostopno prek: <http://www.fordham.edu/halsall/mod/1901platt.html> (2. september 2009).
15. Hilaire, Max. 1997. *International Law and the United States Military Intervention in the Western Hemisphere*. Haag: Nijhoff Law Specials.

16. Hren, Barbara. 2005. *Kategorije oseb, upravičene do status vojnega ujetnika-analiza na primeru Guantanamo*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.
17. International Comity of Red Cross. 2009. *Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War 1949*. Dostopno prek: <http://www.icrc.org/ihl.nsf/FULL/375?OpenDocument> (29. avgust 2009).
18. Lectlaw.com. 2009. *Habeas corpus*. Dostopno prek: <http://www.lectlaw.com/def/h001.htm> (9. september 2009).
19. Lednik, Aleš. 2008. Guantanamo, karibski gulag. *Vecer.com*, 10. december. Dostopno prek: http://web.vecer.com/portali/vecer/v1/stolpec650/clanek/clanek_natisni/?kaj=3&id=0081210005387124 (1. september 2009).
20. Leksikon SOVA. 2006. *Zapor*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
21. --- 2006. *Al Kaida*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
22. Monde Diplomatique. 2007. Razčlovečenje. *Le Monde* 5 (17). Dostopno prek: <http://www.monde-diplomatique.si/?mod=aktualno&action=viewOne&ID=274> (25. avgust 2009).
23. Montague, Robert L. 1962. A Brief Study of Some of the International Legal and Political Aspects of the Guantanamo Bay Problem. *Kentucky Law Journal* (50): 461.
24. Prebilič, Vladimir. 2002. Zavezniške vojaške baze v republiki Sloveniji? *Teorija in praksa* 39 (3): 442-453.
25. Prezelj, Iztok. 2006. Teroristično ogrožanje nacionalne in mednarodne varnosti. *Varstvoslovje* 1 (8): 18-30.
26. RTVSLO. 2009. *Zaporniki iz Guantanama v tujino. A kam?* Dostopno prek: <http://rtvslo.si/svet/zaporniki-iz-guantanama-v-tujino-a-kam/210437> (2. september 2009).
27. Rutar, Dušan. 2003. *Noam Chomsky o anarhizmu in demokraciji*. Ljubljana: Zbirka Bela Premier.
28. Slovartujk.net. 2009. *Ekspedicijske sile*. Dostopno prek: <http://www.slovartujk.net/> (2. september 2009).
29. Smolej, Gregor. 2003. *Kaj je terorizem?* Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
30. Soder, Kristen. 2009. The supreme Court, the Bush Administration and Guantanamo Bay. *SIPRI Background Paper*. Dostopno prek: <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIBP0901.pdf> (1. september 2009).

31. Wikipedia.org. 2009. *Špansko-ameriška vojna*. Dostopno prek: http://en.wikipedia.org/wiki/Spanish%E2%80%93American_War. (1. september 2009).
32. Švajncer, Janez. 1998. *Vojna zgodovina*. Ljubljana: DZS.
33. The White House. 2009a. *Biography of John F. Kennedy*. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/about/presidents/JohnFKennedy/> (3. september 2009).
34. --- 2009b. *National Security Strategy of the United States of America 2002*. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2002/nss.pdf> (3. september 2009).
35. --- 2009c. *National Security Strategy of the United States of America 2006*. Dostopno prek: <http://www.whitehouse.gov/nsc/nss/2006/nss2006.pdf> (3. september 2009).
36. 24UR.com. 2008. *Obama: "Zaprli bom Guantanamo"*. Dostopno prek: http://www2.24ur.com/bin/article.php?article_id=3147864&page=1&p_all_items=4&order=ASC (1. september 2009).